

NOAM CHOMSKY

HET EINDE VAN DE AMERIKAANSE DROOM

DE TIEN PRINCIPES VOOR DE
CONCENTRATIE VAN RIJKDOM EN MACHT

ten have

HET EINDE VAN DE AMERIKAANSE DROOM

NOAM CHOMSKY

Het einde van de Amerikaanse droom

DE TIEN PRINCIPES VOOR
DE CONCENTRATIE VAN RIJKDOM EN MACHT

VERTAALD DOOR
ROGIER VAN KAPPEL

th ten have

Als in de noten verwezen wordt naar een pagina, dan wordt een pagina in dit boek bedoeld.

Bij vele verklarende noten van de vertaler is gebruikgemaakt van Wikipedia.

Oorspronkelijk verschenen onder de titel *Requiem for the American Dream* bij Seven Stories Press,
New York

Copyright © 2017 by Valeria Chomsky

© Nederlandse vertaling: Rogier van Kappel, p/a Uitgeverij Ten Have, 2017

Postbus 13288

3507 LG Utrecht

www.uitgeverijtenhave.nl

Illustraties Mark Wagner

ISBN 978 90 259 0621 4

ISBN e-book: 978 90 259 0622 1

NUR 730/780

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Een korte opmerking over de Amerikaanse droom

9

Inleiding

13

PRINCIPE #1

ZORG VOOR MINDER DEMOCRATIE

‘Geheime handelingen en debatten van de conferentie die bijeenkwam in Philadelphia in het jaar 1787’, Aristoteles *Politica*, en andere bronnen

17

PRINCIPE #2

VORM DE IDEOLOGIE

Het *Powell-Memorandum*, Lewis F. Powell Jr., 1971 en andere bronnen

33

PRINCIPE #3

VERBOUW DE ECONOMIE

An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, Adam Smith, 1776; Getuigenis van voorzitter Alan Greenspan voor het Senate Committee for Banking, Housing, and Urban Affairs, 26 februari 1997, en andere bronnen

49

PRINCIPE #4

SCHUIF DE LAST AF OP ANDEREN

Henry Ford over de reden waarom hij het minimumloon van zijn werknemers heeft verdubbeld, en andere bronnen

67

PRINCIPE #5

DOE EEN AANVAL OP DE SOLIDARITEIT

The Theory of Moral Sentiments, Adam Smith, 1759, en andere bronnen

83

PRINCIPE #6

ZORG DAT DE WETGEVERS UIT JE HAND ETEN

‘De economie van de voorspoed: het opbouwen
van een economie voor iedereen’, Jacob S. Hacker en
Nate Loewentheil, 2012, en andere bronnen

97

PRINCIPE #7

BEÏNVLOED DE VERKIEZINGEN

Citizens United v. Federal Election Commission, Hooggerechtshof
van de Verenigde Staten, 21 januari 2010,
en andere bronnen

117

PRINCIPE #8

HOU HET GEPEUPEL IN HET GAREEL

‘Ford-mensen slaan in op organisatoren van de Lewis Union
en jagen hen op de vlucht: tachtigduizend man staken in
staalindustrie; zestien gewonden gevallen tijdens veldslag’,
New York Times, 26 mei 1937, en andere bronnen

129

PRINCIPE #9

PRODUCEER INSTEMMING

Essays, Moral, Political, Literary, David Hume, 1741,
en andere bronnen

145

PRINCIPE #10

MARGINALISEER DE BEVOLKING

‘Het toetsen van verklarende theorieën over de Amerikaanse
politiek: elites, belangengroepen en gemiddelde burgers’ door
Martin Gilens en Benjamin I. Page, 2014, en andere bronnen

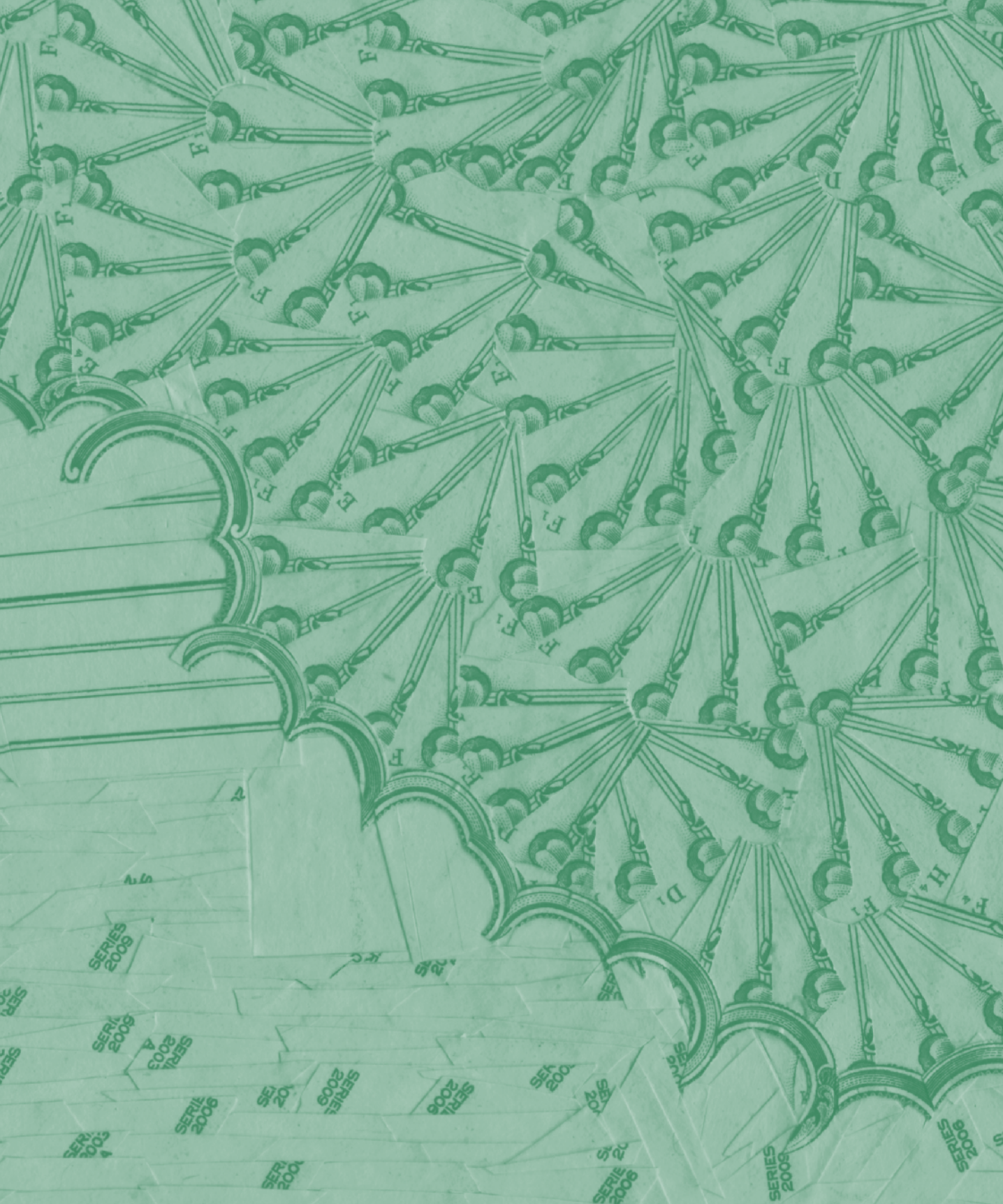
161

Bronvermeldingen

183

Register

189

Een korte opmerking over de Amerikaanse droom

IK BEN OUD genoeg om me de Depressie van de jaren dertig te herinneren. Het grootste deel van mijn familieleden bestond uit werklozen uit de arbeidersklasse. De meeste mensen hadden het destijds, in hun eigen beleving, heel wat slechter dan nu, maar er was wel een gedeeld besef dat we er op de een of andere manier wel uit zouden komen, een hoop op betere tijden. ‘Vandaag mogen we dan werkloos zijn, maar morgen komen er wel weer banen, en we kunnen ons gezamenlijk inzetten voor een betere toekomst.’ In die tijd was er veel politiek radicalisme, dat hopelijk tot een toekomst zou leiden die anders was dan het heden – een toekomst met meer rechtvaardigheid, vrijheid en gelijkheid, waarin onderdrukkende klassenstructuren zouden worden afgebroken enzovoorts. Er was een breed gedeeld gevoel van ‘op de een of andere manier komt het wel goed’. De opkomst van de vakbeweging was een weerspiegeling van die hoopvolle en optimistische stemming, en voedde die ook. En dat ontbreekt nu. Tegenwoordig is er een breed gedeeld gevoel dat er niets meer terugkomt – het is *voorbij*.

In vele belangrijke opzichten is de Amerikaanse droom, net als de meeste dromen, een mythe. Een deel van de negentiende-eeuwse droom was het verhaal van Horatio Alger – ‘We zijn zo arm als kerkratten, maar we gaan hard werken en we vinden wel een uitweg’ – en tot op zekere hoogte was dat ook zo. Neem mijn vader: in 1913 kwam hij vanuit een doodarm Oost-Europees gehucht naar Amerika. Hij vond een baan in een sweatshop in Baltimore en werkte zich geleidelijk zover op dat hij kon gaan studeren, een master’s degree haalde en ten slotte zelfs promoveerde. Aan het eind van zijn leven maakte hij deel uit van de Amerikaanse *middle class*. Een heleboel mensen wisten dat te bereiken. Voor immigranten uit Europa was het in die tijd mogelijk om een mate van welvaart, bevoorrechting, vrijheid en onafhankelijkheid te bereiken die in de landen waar ze vandaan kwamen eenvoudigweg onvoorstelbaar was geweest.

Tegenwoordig weten we dat dat niet meer opgaat. De sociale mobiliteit in Amerika is nog lager dan die in Europa. Maar de droom blijft bestaan, gevoed door propaganda. Die propaganda krijg je te horen in elke politieke toespraak: ‘Stem op mij dan krijgen we de Amerikaanse droom weer terug.’ Alle politici herhalen die boodschap telkens weer, in min of meer dezelfde bewoordingen. Je hoort het zelfs van degenen die druk bezig zijn om de Amerikaanse droom kapot te maken, of ze dat zelf nou door hebben of niet.

De tegenwoordige verschillen in bezit en inkomen kennen werkelijk hun weerga niet. Als je naar de huidige ongelijkheid kijkt, is die net zo erg als in de slechtste perioden in de Amerikaanse geschiedenis, maar als je wat aandachtiger kijkt, zie je dat die ongelijkheid wordt veroorzaakt door de extreme rijkdom van een piepkleine sector van de Amerikaanse bevolking, een fractie van 1 procent. Er hebben zich periodes voorgedaan als de *Gilded*

Age in de jaren negentig van de negentiende eeuw, de *Roaring Twenties* et cetera, waarin zich een situatie ontwikkelde die overeenkomsten vertoont met onze tijd, maar de huidige periode is echt extreem. Want als je naar de welvaartsverdeling kijkt, wordt de ongelijkheid grotendeels veroorzaakt door de superrijken – de bovenste 0,1 procent is namelijk *rijker dan rijk*. Dit is het gevolg van een verschuiving in het sociale en economische beleid in de afgelopen dertig jaar. Als je daarnaar kijkt, kom je tot de ontdekking dat het overheidsbeleid in de loop der jaren, volledig tegen de wil van de bevolking in, zodanig is aangepast dat het de heel rijken enorme voordelen oplevert. En voor het grootste deel van de bevolking, de meerderheid, is het reële inkomen al dertig jaar nauwelijks gegroeid. De *middle class* in de uniek-Amerikaanse betekenis van die term, is zwaar in de verdediging gedrongen. De ‘droom’ moet echter wel in stand gehouden worden, want hoe krijg je de vele mensen die het zwaar hebben in de Verenigde Staten, het rijkste en machtigste land uit de hele wereldgeschiedenis, dat in allerlei opzichten buitengewone voordelen geniet, zover dat ze hun dagelijks leven kunnen verdragen?

Een belangrijk aspect van de Amerikaanse droom bestaat uit sociale mobiliteit. Je wordt arm geboren, je werkt hard en dan word je rijk. Het idee is dat iedereen een fatsoenlijke baan kan vinden, een huis kan kopen, zich een auto kan permitteren, zijn kinderen naar school kan sturen...

En dat is allemaal ingestort.

Inleiding

K IJK EENS naar de Amerikaanse samenleving. Stel je voor dat je erop neerkijkt vanaf Mars. Wat zie je dan?

In de Verenigde Staten worden bepaalde waarden beleden, zoals democratie. In een democratie heeft de publieke opinie enige invloed op het beleid; de regering doet wat het volk wil. Dat is wat democratie inhoudt.

Het is belangrijk om te begrijpen dat bevoorrechte en machtige sectoren van de maatschappij nooit veel op gehad hebben met democratie, en om heel goede redenen. Het gaat hun om rijkdom en macht. Democratie legt de macht in de handen van de hele bevolking, en haalt die weg bij de bevoorrechten en de machtigen.

DE VICIEUZE CIRKEL

Concentratie van rijkdom leidt tot concentratie van macht, met name als de kosten van deelname aan de verkiezingen snel stijgen, zodat de politieke partijen om aan geld te komen een steeds groter beroep moeten doen op grote bedrijven. Deze politieke macht wordt snel omgezet in wetgeving die de concentratie van rijkdom bevordert. En dus leiden fiscaal beleid, deregulering,

voorschriften voor het bestuur en beheer van bedrijven en een hele reeks verschillende maatregelen – politieke maatregelen die ontworpen zijn om de concentratie van rijkdom en macht te bevorderen – ertoe dat de rijken en bevoorrechten steeds meer politieke macht krijgen, die ze gebruiken om rijkdom en macht nog sterker te concentreren. En dat is wat we de afgelopen decennia hebben zien gebeuren. En dus is er een ‘vicieuze cirkel’ op gang gekomen.

DE VERDERFELIJKE STELREGEL

Ik bedoel, de rijken hebben altijd ongelooflijk veel macht gehad over het beleid. Dat gaat eigenlijk al eeuwen terug. Het is zo traditioneel dat het al in 1776 door Adam Smith werd beschreven. Lees zijn roemruchte *The Wealth of Nations*. Daarin schrijft hij dat, in Engeland, ‘de belangrijkste architecten van het beleid’ de mensen zijn die de samenleving in eigendom hebben – en in zijn tijd waren dat ‘handelaren en fabrikanten’. En reken maar dat die goed opletten dat hun eigen belangen heel goed behartigd worden, hoe ‘schadelijk’ dat ook mocht zijn voor het volk van Engeland, of voor andere volkeren.

Tegenwoordig zijn de machthebbers geen kooplieden en fabrikanten meer, maar financiële instellingen en multinationale bedrijven. Degenen die Adam Smith de ‘meesters van de mensheid’ noemde, houden zich aan wat hij ‘de verderfelijke stelregel’ noemde: ‘Alles voor ons en voor anderen niets.’ Ze voeren beleid dat goed is voor hen en schadelijk voor alle anderen.

Nou, dat is een soort algemene regel voor de politiek, en in de Verenigde Staten is daar veel aandacht aan besteed; het beleid is er steeds sterker op gebaseerd, en bij gebrek aan een door brede lagen van de bevolking gedragen reactie, viel ook niet anders te verwachten.

PRINCIPE #1

ZORG VOOR MINDER DEMOCRATIE

DOOR DE hele Amerikaanse geschiedenis heen heeft zich een botsing voorgedaan tussen de van onderaf afkomstige drang naar meer vrijheid en democratie en pogingen van bovenaf om de maatschappij te laten besturen en overheersen door een elite. Dat gaat terug tot aan de stichting van de staat.

DE MINDERHEID VAN DE WELVARENDEN

James Madison, de belangrijkste opsteller van de Amerikaanse grondwet, en naar de maatstaven van zijn tijd een zeer enthousiast democraat, vond toch dat het staatsbestel van de Verenigde Staten zo ontworpen moest worden – wat op zijn initiatief ook gebeurde – dat de macht in handen zou zijn van de rijken, want de rijken beschikken over een groter verantwoordelijkheidsgevoel. Zij zijn degenen met hart voor de publieke zaak, die niet alleen maar handelen uit beperkt eigenbelang.

Daarom was de Amerikaanse staatsinrichting zo opgezet dat de grootste macht in handen van de Senaat lag. Vergeet niet dat de Senaat in die tijd nog niet rechtstreeks verkozen werd. Eigenlijk is het pas een eeuw geleden dat Senaatsleden voor het eerst